ефективність процесу фізичного виховання. Це є вельми актуальним саме для Закарпатського регіону, оскільки аналіз спеціальної наукової та методичної літератури і практики фізичного виховання школярів свідчить про відсутність науково-обгрунтованого підходу до вирішення даної проблеми.

Саме тому постала нагальна потреба розробки регіональної програми з навчальної дисципліни «Фізична культура», що дозволить оптимізувати процес фізичного виховання., підвищити його якість і ефективність, що, в свою чергу, буде сприяти гармонійному фізичному і психічному розвитку, зміцненню здоров'я учнів, сприятиме розширенню їх рухових можливостей і прищепленню стійкого інтересу до занять фізичними вправами.

Necessity of creation of regional program in physical culture in general schools in Transkarpatia has been revealed in this abstract. This is stipulated by climatic conditions, geographical location of this territory, population specificity, material basis and personnel secure of the process of physical education.

ПЕДАГОГІЧНА ВАЛЕОЛОГІЯ ЯК НАУКА ПРО ЗДОРОВИЙ СПОСІБ ЖИТТЯ

ЕДУАРД ДОРОШЕНКО

Запорізький державний університет

Коли сьогодні мова йде про здоров`я, то нерідко забувають, що дослідники розуміють під цим поняттям складну динамічну категорію. Наука про здоров`я - валеологія

за останній час переживає бурхливий розвиток і вже настільки влало інтегрувалася в суспільне життя, що воно вже не уявляється без неї. Турбота про власне здоров`я, що вміло рекламується засобами масової інформації, для багатьох людей в усьому світі стала постійним супутником життя.

Як не пояснювати цей феномен, не підлягає сумніву, що педагогічна теорія як наука спрямована на конкретні практичні речі, не може стояти осторонь від цього явища. Ігнорування актуальних проблем сучасності, які пов`язані з педагогічними технологіями розвитку сучасної валеології не сприятиме подальшому прогресу вищої школи України, що переживає далеко не кращі часи. Дійсно педагогічні підходи до проблем сучасної валеології можливі лише за умов поглибленого аналізу таких сфер діяльності як виховання, освіта, навчання в їх поєднанні з соціалізацією.

Валеологія в її сучасному стані насамперед потребує систематизації наукових знань і визначення структурних компонентів як наукової та навчальної дисципліни.

Теорія науки, в загальних рисах, займається головним чином аналізом наукової діяльності. Наукова діяльність потребує чіткої орієнтації в досліджуваному просторі, який вона обробляє. Це часто простежується в систематизації її цілей та задач. Спробуємо роздивитися в якою мірою це характерно для валеології як науки про здоров'я людини. Питання систематизації в науковій діяльності сьогодні є звичайним явищем внаслідок того, що наукова обробка та опис якого-небудь явища або предмету здійснюються в формі цілеспрямованої та систематизованої діяльності. Завдяки цьому диференційною відзнакою наукової праці є визначена системність подання наукового матеріалу. Важливість поняття "система" для наукової діяльності, яке з самого початку було її основним критерієм, а не просто характерною ознакою, закладена в думку про те, що система виконує функцію впорядкування. Виходячи з цього, очевидно, що різноманітні знання повинні бути об`єднані в систему і цей процес повинен бути не спонтанним, а цілеспрямованим та

обгрунтованим , зорієнтованим на керуючу ідею. Валеологію багато разів визначали як науку про здоров`я (Апанасенко Г.Л., 1985; Брехман І.І., 1987; Войтенко В.П., 1991, С.С.Волкова та співавт., 1994). Ця наука не займається розробкою теорії заради теорії, вона націлена на вивчення основних найважливіших форм практичного формування, зберігання і зміцнення здоров`я людей. В останній час активно заявляє про себе ще один напрям: передача здоров`я наступним поколінням з активним застосуванням засобів і методів загальнонаукової та педагогічною діяльності. При цьому наука підходить до дослідження, розглянутих нею форм практики з визначеними критеріями. Звичайно, що валеологія як наука практична лише таку діяльність називає практикою, лише такі дії вважає практичними, які здійснюються в узгодженні з принципами, практика впровадження яких завжди пов`язана з формуванням здорової життєдіяльності в її широкому розумінні.

Повертаючись до вихідного пункту наших думок, можна обгрунтувати наступні твердження. По-перше, короткий огляд проблеми, який ми зробили, підтверджує, що валеології в сучасний момент невистачає поглибленого вивчення широкого кола загальних питань теорії науки. По-друге, існує велика кількість валеологічних концепцій різного характеру і спрямованості, які умовно можна поділити на три великі групи:

1) психолого-педагогічні. В якості найбільш вдалого прикладу, представниками цього напрямку є концепція пошукової активності (пошукової поведінки), яка розробляється професором В.С.Ротенбергом (1985), концепція спортивної конверсії професора В.К.Бальсевича (1993), концептуальний проект "СпАрт" професора В.І.Столярова (1993). Професор С.С.Волкова обгрунтовує педагогічну концепцію "До здоров`я через освіту". Її стрижнем є положення, що формування вмінь і навичок здорового способу життя тісно пов`язане з наявністю у людини суми знань про функціонування організму, шкідливі звички, профілактичні заходи тощо. На жаль, аналіз робіт

професора С.С.Волкової не дозволяє стверджувати це на всі 100%, оскільки узагальнена педагогічна концепція автором ще не викладена;

2) медико-біологічні. До цього напряму можна віднести "Вступ до валеології - науку про здоров`я" І.І. Брехмана (1987), "Здоров`я здорових. Вступ до санології" В.П.Войтенка (1991), "Еволюція біоенергетики і здоров`я людини" Г.Л.Апанасенка (1992) та інші роботи фундаментального характеру медико-біологічної спрямованості;

3) соціально-філософські. Цей напрям найбільш вдало характеризують роботи О.Н.Кудрявцевої (1987), Ю.П.Лисицина (1982), О.Д.Міхільова (1996), які вміщують глибокий методологічний аналіз проблеми на засадах світоглядних уявлень. Не можна не звернути увагу і на дисертацію на здобуття вченої ступені кандидата філософських наук Л.П.Сущенко - "Здоровий спосіб життя як об`єкт соціального пізнання" яка містить різнобічний аналіз поняття "здоровий спосіб життя" - основного фактору, який детермінує стан здоров`я людини з боку поглядів сучасної соціології.

Діалектика валеології як молодої наукової дисципліни, свідчить, що в період становлення першочерговими є питання, пов`язані з визначенням "аналітичного простору" наукової дисципліни. В свою чергу, "аналітичний простір" наукової дисципліни відіграє першочергову роль у вирішенні питань структури валеології як наукового напряму і навчальної дисципліни: при визначенні стратегічних цілей і задач, об`єкту і предмету досліджень валеології. Інтегральний характер валеології створює додаткові труднощі при визначенні її основних понять і структурних компонентів. Логічно зауважити, що найбільш перспективними на сучасному етапі є різноманітні поєднання і варіанти аналітико-синтетичних напрямів. Можливо, саме за допомогою, в першу чергу, аналітичних підходів вдасться вирішити більшість питань теоретичного характеру. Розглянемо це на прикладі поняття "здоров`я" яке є , безумовно, одним з центральних понять

валеології. На сьогодні, відомо більш як триста визначень поняття "здоров`я". На жаль, жодне з них не відповідає вимогам сучасної валеології та сучасної науки взагалі оскільки не дає можливості кількісного вимірювання здоров`я. Якщо опиратися на вищезгадане закономірно виникає питання про можливість або неможливість задовольнити вимоги різних, часто антагоністичних поглядів - розробити визначення поняття "здоров`я" яке б задовольнило хоча б переважну більшість дослідників. Залишимо його відкритим не зазіхаючи на абсолютну істину. Ймовірно, що більш прийнятною є розробка прикладних визначень поняття "здоров`я" для різних напрямів валеологічної науки: психолого-педагогічного, медико-біологічного, соціально-філософського. В зв`язку з вищезазначеним, мабуть правомірною є диференціація сучасної валелогії на різні напрями: педагогічну (освітню або шкільну); медичну або санологію; соціальну (центральним питанням якої є поняття "суспільне здоров`я" на засадах пов`язаних з ним сучасних світоглядних уявлень).

В педагогічній науці та практиці поширені положення, які дозволяють визначити структурні компоненти наукової дисципліни. Спробуємо визначити ці компоненти для педагогічної валеології. Цілком ймовірно, що об`єктом дослідження є здоров`я людини як функція цілісного організму. Предметом дослідження є педагогічні аспекти формування, збереження, зміцнення здоров`я та його передачі наступним поколінням або педагогічні технології "ЗСЖ".

Загальновідомо, що в структурі чинників, які визначають здоров`я людини близько половини визначає спосіб життя людини (С.С.Волкова, 1993). Опираючись на цю аксіому, можна стверджувати, що в сферу компетенції педагогічної валеології буде віднесена переважна більшість питань, які пов`язані із здоровим способом життя людини. Отже, поряд з поняттям "здоров`я" до основних понять сучасної педагогічної валеології має бути віднесено поняття "здоровий спосіб життя" і саме дослідження різноманітних аспектів цього

поняття є її першочерговим завданням.

Основними задачами педагогічної валеології є: 1) розробка оздоровчо-реабілітаційних програм для різних верств населення шляхом впливу на здоров`я конкретної людини специфічними засобами педагогічних наук (в першу чергу, фізичної культури); 2) виявлення основних педагогічних тенденцій і закономірностей формування, збереження, зміцнення, передачі здоров`я нащадкам; 3) визначення шляхів і засобів педагогічної валеології для керівництва учбовим процесом, оздоровчою та фізкультурною роботою; 4) експериментальне вивчення практики формування, збереження, зміцнення і передачі здоров`я нащадкам у виробництві, освітній та інших галузях народного господарства України; 5) теоретична розробка концепцій здоров`я психолого - педагогічної спрямованості, їх експериментальна перевірка і апробація; 6) наукове обгрунтування системи заходів, які необхідні для вирішення вищезгаданих задач.

Підводячи підсумки можна констатувати, що основними питаннями сучасної валеології, які потребують першочергового вирішення, є наступні: 1) систематизація наукових знань; 2) визначення основних наукових напрямів на засадах аналітичних і синтетичних підходів; 3) визначення структурних компонентів наукових напрямів валеології (педагогічного, медичного, соціального): аналітичного простору, основних понять, об`єкту, предмету, стратегічних цілей і задач визначених наукових напрямів; 4) розробка і обгрунтування специфічних для валеології засобів і методів наукового дослідження.

The article contains information, summarizing the author`s ideas concerning modern state of science studying human health, i.e. valeology. The detailed analysis of the most interesting valeological ideas is given from the viewpoint of different trends in modern science: psychological, pedagogical, medical, social. A serious attempt has been made to define the basic structural components of pedagogical valeology as a subject of studying and

a brand of science: its subject - matter, basic definitions, aims, tasks and methods.

ПІДГОТОВЛЕННІСТЬ ВЧИТЕЛІВ ВАЛЕОЛОГІЇ З ПИТАНЬ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

ІГОР ЧОРНОБАЙ

Львівський державний інститут фізичної культури

Фізична культура, рухова активність - одна з основних складових здорового способу життя. Вчитель валеології, зокрема у початкових класах, повинен володіти знаннями й вміннями, основами методики викладання фізичної культури молодшим школярам; знати їх фізіологічні особливості; впроваджувати елементи здорового способу життя на власному прикладі, через особисту валеологічну культуру.

У 1997 році ми провели дослідження з метою визначення знань, вмінь, а також, діяльності вчителів валеології та охорони життя і здоров'я (ОЖІЗ) початкових класів у галузі фізичної культури. В результаті проведених анкетувань 65-ти вчителів Львівської, Тернопільської областей і міста Києва, ми отримали наступні дані.

Серед опитаних нами вчителів усі жінки, з вищою, або середньою спеціальною освітою. Основна спеціальність, майже у всіх, вчитель початкових класів. 32% особи молодого віку; 51% - зрілого і 14% жінок літнього віку.

Самостійно фізичними вправами займається 43% опитаних вчителів; загартовується 28%; ранкову зарядку виконує 22%; самостійні тренування - 18%; відвідує спортивний клуб, гурток 6%; не займається фізичними вправами 50% і мають надмірну вагу 25% (за росто-ваговим показником).